

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2022, 9 (2), 782-807

MEMLÜKLERLER DÖNEMİ (1250-1517) ŞAİRLERİ
Poets of the Mamluk Period (1250-1517)

Ramazan ÖNAL

Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, ramazanonal2416@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2752-8628.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	09.09.2022
Kabul Tarihi / Accepted:	19.11.2022
Yayın Tarihi / Published:	31.12.2022
Cilt / Volume:	9
Sayı / Issue:	2
Sayfa/ Pages:	782-807

Atıf / Cite as: Önal, Ramazan. "Memlûklerler Dönemi (1250-1517) Şairleri" (Poets of the Mamluk Period). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 9/2 (2022), 782-807. Doi: 10.17859/pauifd.1174068.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 9 (2) 2022: 782-807
MEMLÜKLERLER DÖNEMİ (1250-1517) ŞAİRLERİ*

Ramazan ÖNAL**

Öz

Bu araştırmada 1250-1517 yılları arasında İslam coğrafyasının önemli merkezlerinde hüküm süren Memlüklerler dönemi şairleri ele alınmıştır. Yaklaşık üç asır süren Memlükler dönemi saltanatı, İslam peygamberi Hz. Muhammed (SAV) döneminden günümüze kadar İslam kültür mirasının gelişimi açısından en önemli tarihi dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Memlüklerler dönemi, genel itibarıyla İslâmî ilimlerin tamamında önemli gelişmelerin yaşandığı İslam bilim ve sanat tarihinin en parlak dönemlerinden birisi olmuştur. Özel olarak ise dil, şiir ve edebiyat gibi alanlarında pek çok önemli eser Memlükler döneminde insanlığa kazandırılmıştır. Bu dönem, ilmi ve edebi alanlarda kitap yazım çalışmalarının en yoğun olduğu dönemlerden biridir. Aynı zamanda edebi sanatların ve şiir türlerinin yüksek seviyelere ulaştığı, medih, gazel, hiciv, tenkit ve hamaset şiirlerinin çeşitleri bütün zenginlikleriyle kullanıldığı ve şairlerin sultanları olarak kabul edilen birçok ustanın yetiştiği bir dönemdir. Ayrıca bu dönemde ilimle uğraşan hemen herkes kısmen de olsa şiir ve edebiyatla da ilgilenmişlerdir. Bu nedenle çalışmada, bütün şiir yazarlar değil özellikle daha çok belirgin şair kimliğiyle öne çıkanların hayat hikâyeleri ele alınmıştır. Bildiğimiz kadarıyla ülkemizde bir bütün olarak Memlükler dönemi şairleriyle ilgili bağımsız bir çalışma şu ana kadar yapılmamıştır. Bu nedenle bu araştırmada Memlüklerler döneminde Memlükler devletinin hâkim olduğu coğrafyada yaşamış ve bir şekilde Memlükler devletiyle irtibat sağlamış olan şairlerin kısaca hayat hikâyeleri, eserleri ve öne çıkan yönleri incelenerek bu alandaki literatürde var olan boşluğun kapanmasına katkıda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Memlüklerler, Edebi Eserler, Şiir, Şairler.

Poets of the Mamluk Period (1250-1517)

Abstract

This study discusses the works of poets of the Mamluks who reigned in the important centers of İslamîc geography between 1250-1517. The reign of the Memlükler period, which lasted approximately three centuries, is regarded as one of the most important historical turning points in terms of the development of the İslamîc cultural heritage from the time of the İslamîc prophet Mohammed (PBUH) to the current age. The period Mamluks has been one of the most brilliant periods in the history of İslamîc science and art, where prominent developments have taken place in all İslamîc sciences. A lot of important works of art in the fields of language, poetry and literature were created during the Mamluk period. This period is one of the most intense periods of book writing in scientific and literary fields. At the same time, it was a period when literary arts and types of poetry reached high levels, and many masters, who were accepted as the sultans of poets, were raised, and the varieties of meditative, ghazal, satire, criticism and animosity poems were used with all their richness. In addition, almost everyone who dealt with science in this period was also partially interested in poetry and

* Yazar makalede Etik Kurul İzni gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, ramazanonal2416@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2752-8628.

literature. For this reason, the life stories of not all poetry writers, but especially those who stand out with their distinctive poet identity, are discussed. As far as we know, an independent study on the Mamluk poets as a whole in our country has not been carried out so far. For this reason, in this research, the brief life stories, works and prominent aspects of the poets who lived in the geography dominated by the Mamluk state during the Mamluks reign and who somehow contacted the Mamluk state were examined and contributed to the closure of the gap in the literature in this field.

Keywords: History of İslam, Mamluks, Literary Works, Poetry, Poets.

Structured Abstract

In this study, the poets of the Mamluk period are examined. Although the administrators of the Mamluk State did not consist of Arabs, they made great contributions to Islam and Arab culture. During this period, the Arabic language reached its peak in prose as well as poetry. The Muks State formed a barrier against the Mongol invasion, which was the greatest calamity of the period for Muslims. In the battle of Ayn Jalut (658/1260), they prevented the Mongols from entering the harem regions of Islam, the land of Damascus and Egypt. At the same time, in these regions, they added color to the development of Islamic culture in terms of science, thought and society. During the Abbasid period, Baghdad, the most important scientific and cultural center of the Islamic world, was destroyed and occupied by Hulagu. Afterward, Cairo, the capital of the Mamluks administration and Damascus, the land of knowledge and wisdom, became the two pioneering centers of science, culture and art in the world and the Islamic world. Most of the Mamluk sultans were also Sufis and for this reason, it has been instrumental in supporting mystical and scientific studies. Thus, the tradition of madrasah and lodge from the past was further developed in this period. It has been transformed into advanced specialized institutions, and the number of libraries has increased. Mamluks ruled Egypt, Syria and Hejaz, which are important centers of Islamic geography, between 1250-1517. The Mamluk period, which lasted about three centuries, is extremely important for the development of Islamic culture and the Arabic language. These three centuries have constituted one of the most important historical turning points in terms of the development of Islamic cultural heritage from the birth of Islam to the present day. In general, during this period, important developments took place in all Islamic sciences. In particular, many important works in the fields of language, poetry and literature were accumulated in the Islamic cultural heritage during the Mamluks period. Especially in this period, works in the fields of poetry and literature continued intensively. During this period, literary arts and poetry genres in the Arabic language reached high levels. Medih, ghazal, satire, criticism and animosity poems were masterfully crafted by the poets of this period with all their richness. Many masters of poetry, who are considered to be the sultans of poets in Islamic history, were trained in this period. The Egyptian sufi and poet MuSufiad b Saîd al-Bûsîrî, who is the author of *al-Kevâkibü'd-dürriye fî medhi hayri'l-beriyye*, which is famous as *Kaşîdetü'l-burde*, lived in this period. Sirâcüddîn el-Verrak, the most prosperous poet in the history of Islam, lived during the period of the Mamluks. Bahaüddîn en-Nehhâs, İbn Nübâte el-Misrî, Safiyyüddîn el-Hilli, Bürhanüddîn el-Kîrâtî, İbn Hicce el-Hamâvî and the poet Sufi Âisha el-BaSufiye are among the famous poets of this period. Each of these, as well as having authority in the field of poetry and art in their own time, also left many valuable literary works behind. Each of these poets, of whom biographies have been made about a few of them, is a valuable subject of research on its own.

GİRİŞ

Yaklaşık üç asırlık Memlûklerler dönemi, Hz. Peygamber'in bi'setinden modern döneme kadar İslam kültür mirası açısından en önemli tarihi dönüm noktalarından birini teşkil etmektedir. Memlûkler Devletinin idaresi ve idarecileri Araplardan

oluşmadığı halde İslam'a ve Arap kültürüne büyük katkılar sağladılar. Öyle ki bu dönemde Arap dili şiirde olduğu gibi nesirde de zirve yaptı. Memlûklerler, dönemin en büyük musibeti olan Moğol istilasına karşı set oluşturup Aynicâlût savaşında (658/1260) Moğolların İslam'ın harem bölgelerine, Şam ve Mısır diyarına girmelerine mani oldukları gibi bu bölgelerde ilmi, fikri ve içtimai açıdan da İslam kültürünün gelişmesine renk katmışlardır.¹

Memlûklerler dönemi, genel itibarıyla İslâmî ilimlerin tamamında özel olarak da dil, şiir, edebiyat ve edebi sanatlarda gelişmenin zirve yaptığı İslâm tarihinin en parlak dönemlerinden biridir. İslâm dünyasının doğuda Moğol istilasına maruz kaldığı, batıda ve orta doğuda Haçlı saldırılarına uğradığı bir sırada ortaya çıkmış olan Memlûkler Devleti, çeşitli sebeplerden dolayı vatanından ayrılmak mecburiyetinde kalan ilim, sanat ve siyaset erbabının sığınağı haline gelmiştir.² Abbasiler döneminde İslam dünyasının en önemli ilim ve kültür merkezi olan Bağdat'ın Hülâgû tarafından tahrip ve işgal edilmesinden sonra Memlûkler yönetiminin başkenti olan Kahire ile ilim irfan diyarı olan Şam/Dımaşk, dünyanın ve İslâm âleminin en önemli iki ilim, kültür ve sanat merkezleri haline gelmiştir. Memlûkler sultanlarının çoğunun aynı zamanda birer mutasavvıf ve âlim olmaları, tasavvufi ve ilmî çalışmaları desteklemelerine sebep olmuştur. Böylece geçmişten gelen medrese ve tekke geleneği bu dönemde daha da geliştirilerek ileri seviyede ihtisas kurumları haline dönüştürülmüş, kütüphane sayıları artırılmıştır.

Memlûklerler dönemi, İslâmî telif hareketinin en yoğun olduğu bir dönemdir. Aynı zamanda bilim dallarının kurumsallaştığı, ansiklopedik tarzda çalışmaların ortaya çıktığı, birçok alanda istilâhların geliştiği, edebi sanatların ve şiir türlerinin yüksek seviyelere ulaştığı bir dönemdir. Bu dönemde medih, gazel, hiciv, tenkit ve hamaset şiirlerinin çeşitleri bütün zenginlikleriyle işlenmiştir.³

Memlûkler dönemi şiirleri ve şairleriyle alakalı bilginin ilgili dönem hakkında yazılan mu'cem, tabakât, tarih, vefeyât ve biyografi gibi eserlerden elde edilmesi mümkündür. Yakın tarihte de Memlûkler dönemi edebiyatı ve şairleri ile alakalı Arap dünyasında kitap, tez ve makale şeklinde birçok çalışma yapılmıştır. Özellikle Ömer Musa Bâşâ'nın, *Târîhu'l-edebi'l-Arâbî (el-Asri'l-Memlûkî)*, (Dâru'l-Fikri'l-Muâsır, 2004), *el-Afîf et-Tilimsânî Şâiru'l-vahdeti'l-mutlaka*, (Dımaşk: İttihâdu'l-Kitâbi'l-Arabî, 1982), *el-Edebü'l-Arâbî fi'l-asri'l-Memlûkî ve'l-asri'l-Usmânî*, (Dımaşk: Câmiatu Dımaşk, 1406/1986), isimli eserleri, Mahmûd Rızk Selîm'in *el-Edebü'l-Arâbî fi'l-asri'l-Memlûkî ve'l-Usmânîyyîn*, *ve'l-asri'l-hadîs* (Kahire: Metâbiu Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1377/1957) isimli eseri, Muhammed Zeğlûl Selâm, *el-Edeb fi'l-asri'l-Memlûkî*, (Kahire: Dâru'l-Maârif, ts.) isimli eseri, Mahmûd er-Rabdâvî, *İbn Hicce el-Hamevî: Şairan ev*

¹ Abdülkerim Özaydın, "Aynicâlût), Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/275-276; Yasin el-Eyyûbî, *Âfâku's-şî'r fi'l-asri'l-Memlûkî*, (Lübnan: Cerrus Pres, 1415/1995), 16.

² Yasin el-Eyyûbî, *Âfâku's-şî'r fi'l-asri'l-Memlûkî*, 16.

³ Yasin el-Eyyûbî, *Âfâku's-şî'r fi'l-asri'l-Memlûkî*, 104-257; Fevziyye Abbâs Dâvûdhân, *es-Sûretü'l-edebîyye fî funûni's-şî'r fi'l-asri'l-Memlûkî*, (Medine: Câmiatu Ümm'l-Kurâ, 1409/1989), b (Mukaddime).

nâkiden, (Dımaşk: Dâru Kuteybe, 1402/1982), Bekrî Şeyh Emîn, *Mutâlât fî's-şî'ri'l-Memlûkî ve'l-Usmânî*, (Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, ts.) gibi araştırmalar o dönem hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedirler. Aynı şekilde Fevziyye Abbâs Dâvûdhân, *es-Sûretü'l-edebîyye fî funûni's-şî'r fi'l-asri'l-Memlûkî*, (Medine: Câmiatu Ümm'l-Kurâ, 1409/1989) başlığıyla bir doktora tezi hazırlamış ve bu çalışmasında dönemin şairlerini incelemiştir. Ülkemizde ise konuyla ilgili münferit çalışmaların haricinde doğrudan Memlûkler dönemi şairlerini ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Mücahit Küçüksarı'nın, *Hicce el-Hamevî ve Dîvânı*, (Konya: Palet Yayınları, 2018) isimli kitap çalışması ile İsmail Ekinci'nin, *İbn Nübâte el-Mısırî ve Dîvânı* Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu (Elazığ: Asos Yayınevi, 2020) adlı çalışması bu alana katkı sağlayan çalışmalardır.

Memlûkler Dönemi Şairleri

Memlûkler dönemi boyunca onların hüküm sürdükleri İslam coğrafyasında birçok âlim, edip ve şair yetişmiştir. Bu dönemde yaşamış ve ismi bir şekilde kaynaklarda günümüze kadar ulaşmış olan şairlerin kısaca biyografileri, şiirleri ve ilmi çalışmalarıyla ilgili kronolojik bir şekilde değerlendirme yapılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu dönemde yaşayıp da daha çok şairlik yönüyle ön plana çıkanlar aşağıda sıralanmıştır. Ulaşamadığımız veya şair olduğu halde tespit edemediğimiz olmuştusa başka bir çalışmada değerlendirilebilir.

Ebü'l-Hüseyn İbnü'l-Cezzâr (ö. 679/1280)

Tam künyesi, Cemalüddin Ebü'l-Hüseyn Yahya b. Abdülazîm el-Cezzâr el-Mısırî şeklindedir. Memlûkler devrinin önemli şairlerinden biridir. 601 (1205) Fustât'ta doğmuş, burada yaşamış ve 76 yaşında Kahire'de vefat etmiştir. Hayatının daha önceki merhalesinde baba mesleği olan kasaplıkla uğraşmıştır. Küçük yaştan itibaren şiire meyli vardı. Bu durumu fark eden babası şiir öğretmesi için onu İbnü'l-Ebi Esbaa teslim etmişti. Şiirleri meşhur olup dilden dile dolaşınca kendini bu alana vermiştir. Müsrif ve ölçsüz yaşantısı dolayısıyla eleştirilmiştir.⁴

Aynı dönemde yaşamış olan Sirâc el-Verrâk (ö. 695/1296) ile karşılıklı atışmaları olmuştur. Kendisine ait günümüze ulaşmış bir telifinden bahsedilmemektedir. Kemâlüddîn el-Mevsîlî, onun *Taktîfu'l-Cezzâr* veya *Takâtifu'l-Cezzâr* isminde bir divanından bahsetmekte ve içeriğinde yer alan birçok şiir örneğine yer vermektedir.⁵ Çağdaş yazarlardan eş-Şeyh Muhammed es-Semâvî şiirlerini bir araya getirerek oluşturduğu 1250 beyitlik bir divanı ona nispet etmektedir.⁶ Ayrıca Mısır'ı yönetenlerle ilgili bir "Urcuze"sinden de bahsedilmektedir. İbnü'l-Cezzâr'ın

⁴ İbnü'l-İmâd, Ebü'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed es-Sâlihî el-Hanbelî İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb fî ahbâri men zeheb*, thk, Mahmud el-Arnâvut (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1406/1986), 7/636, 637; Cevâd Şebber, *Edebü't-tâf*, (Beyrut: Dâru'l-Murtezâ, 1988), 4/78-80.

⁵ Kemâlüddîn Ebü'l-Berekât el-Mübârek b. eş-Şîâr el-Mevsîlî, *Ukûdü'l-cümân fî şuarâi hâze'z-zemân*, thk Kâmil Süleyman, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 7/267-273; Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn an esmâi'l-kütübî ve'l-fünûn* (Bağdat: Mektebetü'l-Müsennâ, 1941), 1/463, 467; <https://www.shatharat.net/vb/showthread.php?t=9862> (Erişim: 06/05/2022).

⁶ https://ar.wikipedia.org/wiki/أبو_الحسين_ابن_الجزار (Erişim: 07/05/2022).

Sirâc el-Verrâk ve Nusayr el-Hamâmî ile bir araya gelerek karşılıklı (tevriyeli) şiir okudukları rivayet edilmektedir.⁷

İbnü'l-Cezzâr, daha önce yaptığı kasaplık mesleğini yadırgamamış şiirlerinde bazen bu mesleğine vurgu yapmış ve bazen övgüyle yâd etmiştir.

*Kasaplık mesleğine nasıl teşekkür etmem
Onunla geçimimi sağladım haysiyetimi korudum.
Ve kasaplıktan dolayı köpekler peşimden koşuyordu
Ama şair olunca ben köpeklerin peşinden koşmak zorunda kaldım⁸*

Başka bir şiirinde ise muhataplarını şöyle iğnelemiştir:

*Ben bir kasabım ve onlar da sığırdırlar
Beni gören her sığır haliyle benden nefret eder⁹*

eş-Şâbu'z-Zarîf (ö. 688/1289)

Tam künyesi İbnü'l-Affî Şemsüddîn Muhammed b. Süleyman b. Ali b. Abdullah et-Tilimsânî şeklindedir.¹⁰ Şiirindeki zarafet ve üslubundaki letafetten dolayı kendisine eş-Şâbu'z-Zarîf unvanı layık görülmüştür.¹¹

eş-Şâbu'z-Zarîf, kendisi gibi şair olan Afîfüddîn et-Tilimsânî'nin oğludur. Bu nedenle İbnü'l-Affî künyesiyle de anılmıştır. Kahire'de doğmuş ancak babasının vazifesi nedeniyle Dımaşk'ta yaşamış ve genç yaşta burada vefat etmiştir.¹² Babasının kendisi için yazdığı birçok mersiyesi vardır.¹³ Babası tasavvuf ehli bir zat olup tasavvufla ilgili şiirleri vardır. eş-Şâbu'z-Zarîf, ince zevkli ve makbul şiirleri olan bir şairdir. Şiirleri çok övülmüş ve dönemin İmrüülkays'ı kaysı olarak tanımlanmıştır.¹⁴ Safedî onun eğlenceye düşkün biri olduğunu ileri sürmüş ancak tevhit inancı konusunda vahdet-i vücût taraftarı olan babasından daha sağlam olduğunu vurgulamıştır.¹⁵ Şiirleri konusunda takdir edilse de ahlaki noktasında birçok eleştiriyeye maruz kalmıştır.¹⁶

⁷ Ebü'l-Mehâsin Takıyyüddîn Ebû Bekr b. Alî b. Abdillâh b. Hicce el-Hamevî (ö. 837/1434), *Hizânetü'l-edeb ve gâyetü'l-ereb*, thk. Usâm Şakyû, (Beyrut: Dâru'l-Hilâl, 2004), 2/48.

⁸ Cevâd Şebber, *Edebü't-tâff*, 4/80.

⁹ Cevâd Şebber, *Edebü't-tâff*, 4/80.

¹⁰ Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî ed-Dımaşkî, *el-A'lâm* (Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002), 6/150.

Ebû Abdillâh Salâhuddîn Muhammed b. Şâkir b. Ahmed el-Kütübî ed-Dârânî ed-Dımaşkî, *Fevâtü'l-vefeyât*, thk. İhsan Abbâs (Beyrut: Dâru Sâdır, 1974), 3/372-373; Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/150.

¹² İbnü'l-Affî Şemsüddîn Muhammed b. Süleyman b. Ali b. Abdullah et-Tilimsânî eş-Şâbu'z-Zarîf, *Dîvânü's-Şabu'z-Zarîf*, thk. Şâkir Hâdî (Necef: Matbaatu'n-Necef, 1967), Mukaddime, 4.

¹³ el-Kütübî, *Fevât*, 3/381-382.

¹⁴ el-Kütübî, *Fevât*, 3/372-373; Ebü'l-Mehâsin Cemâlüddîn Yûsuf b. Tağrîberdî el-Atâbekî el-Yeşbugavî ez-Zâhirî, *en-Nücümü'z-zâhire fî mülûki Mısr ve'l-Kâhire* (Mısır: Dâru'l-Kütüb, ts.), 7/381-382; Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/150.

¹⁵ Ebü's-Safâ (Ebû Saîd) Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn Aybeg b. Abdillâh es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, thk. Ahmed el-Arnâvut ve Türkî Mustafa (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâs, 1420/2000), 3/109.

¹⁶ İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, 7/708.

eş-Şâbu'z-Zarîf'in alfabetik sıraya göre şiirlerinin toplandığı bir divanı (*Dîvânu Şî'r*) ile iki varaklık *Makâmâtü'l-uşşâk* isimli eseri bulunmaktadır.¹⁷

Bahâüddîn el-İrbilî (ö. 692/1293)

Bahâüddîn Ali b. İsa b. Ebi'l-Feth es-Sâhib b. el-Emîr Fahrüddîn el-İrbilî babasının burada valilik yaptığı sırada Erbil'de kâtiplik yaptı daha sonra Atâ Melik Cüveynî zamanında Bağdat'ta inşa divanında çalıştı.¹⁸

Bahâüddîn el-İrbilî, Moğollar döneminde devlet işlerinde çalıştı. Çeşitli düşüncelerinden dolayı ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Cömertliği ve lüks hayatı düşkünlüğüyle meşhur olmuştur. Vefat ettiği sırada oğlu Ebü'l-Feth'e iki milyon dirhem miras bırakmıştı. Ancak oğlu bu mirası kısa sürede bitirip ömrünün geri kalan kısmını sefalet içinde geçirdi. Bahâüddîn el-İrbilî, Yahudilere destek vermekle ve Şii olmakla itham edilmiştir.¹⁹

Bahâüddîn el-İrbilî'nin edebiyata dair birçok eserinden bahsedilmektedir. Meşhur olanlardan birkaç tanesi şunlardır: *el-Makâmâtü'l-erba'*, *Risâletü't-Tayf*, *Keşfu'l-gumme bi Ma'rifeti'l-eimme* ve *Hayâtü'l-imâmeyn Zeynü'l-Âbidîn ve Muhammed el-Bâkir*.²⁰

Takıyyüddin es-Serûcî (ö. 693/1294)

Tam künyesi Ebû Muhammed Takıyyüddin Abdullah b. Ali b. Müncid es-Serûcî şeklindedir. Memlûkler dönemi edip ve şairidir. Suruç'ta doğmuş Kahire'de vefat etmiştir.²¹ Memlûkler Devletinin kuruluşundan itibaren on Memlûkler sultanını görmüştür. Arap dili ve edebiyatı konusunda dönemin önde gelenleri arasında yer almıştır. es-Serûcî, ilk dönem Memlûkler Devletinin mutasavvıf şairlerindendir. Katı bir züht hayatını tercih etmiştir. Genellikle münzevi bir hayatı tercih etmiş, şöhretten ve insanlarla bir araya gelmekten hoşlanmamıştır. Cuma günleri hariç mecbur kalmadıkça evinden dışarı çıkmamıştır. Tatlı dilli hoş sohbetli bir insandı. Kadınların bulunduğu ortamlara girmekten imtina etmiştir. Bir yere davet edildiği zaman kadınların olmaması şartıyla kabul etmiştir.²²

Birçok kaynakta ismi geçtiği halde Takıyyüddin es-Serûcî'nin hayatı hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Aşağıda baş kısmından dizeler bulunan manzumesi meşhurdur. Buna ilave olarak başka şiirleri de bulunmaktadır.²³

Bana kavuşmanı bahşet şimdi tam zamanıdır

Tattığım ayrılıklar yeter bana artık

¹⁷ Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, 1/794; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifîn, esmâ'ü'l-mü'ellifîn ve âssârü'l-musannifîn* (İstanbul: 1955), 2/136; Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/150.

¹⁸ el-Kütübî, *Fevât*, 3/57-60; Ziriklî, *el-A'lâm*, 4/318-319.

¹⁹ el-Kütübî, *Fevât*, 3/57-58.

²⁰ Ziriklî, *el-A'lâm*, 4/319.

²¹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 4/106; el-Kütübî, *Fevât*, 2/197.

²² Şihâbüddîn (Ebü'l-Abbâs) Ahmed b. Yahyâ b. Fazlillâh el-Ömerî, *Mesâlikü'l-ebşâr fi memâlikü'l-emsâr*, (Abu Dabi: el-Mecmau's-Sekâfi, 1423), 19/308-309; el-Kütübî, *Fevât*, 2/196. İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-sâfi ve'l-müstevfi ba'de'l-Vâfi*, (b. y. Hey'etü'l-Mısriyye, ts.), 7/100-107.

²³ Safedî, *A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*, thk. Ali Ebû Zeyd ve diğerleri, (Beirut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsir, 1998), 2/416-418.

Ömrümü aşkınla geçirdim; keşke
Harcadıklarımın mukabil kavuşmak nasip olsa²⁴

el-Bûsîrî (ö. 695/1296 [?])

Tam künyesi, Ebû Abdillâh Şerefüddîn Muhammed b. Saîd b. Hammâd b. Muhsin el-Bûsîrî şeklindedir.²⁵

el-Bûsîrî, baba tarafından Fas kökenli Berberi bir sülaleden olup Mısır'ın Benhesâ şehrinde doğmuştur. Şâzelî tarikatına intisap etmiştir. İslamî ilimlerin yanı sıra lügat ve edebiyatı da öğrenmiştir. Ancak dönemin ilim adamları arasında isminden söz edilmemiş daha çok şiirleriyle öne çıkmış Memlükler döneminin bir şairdir.²⁶

el-Bûsîrî, Hz. Peygamber'e methiye olarak yazdığı *Kasîdetü'l-bürde* isimli eseriyle meşhur olmuştur. Anlatıldığına göre kasideyi yazmadan önce ileri yaşta felç olmuş ve Hz. Peygamber'e bu kasidesini yazdıktan sonra rüyasında Hz. Peygamber'in yüzünü mesh edip ona bir hırka verdiğini görmüş ve bu sayesinde hastalığından şifa bulmuştur.²⁷

Sivri dilinden dolayı yaşadığı muhitte seilmeyen el-Bûsîrî'nin ömrü sıkıntılar içinde zorluklarla mücadele etmekle geçmiştir. Ayrıca zayıf ve nahif bir bünyeye sahip olduğu ifade edilen el-Bûsîrî'nin, ailevi yönden de sıkıntılar yaşadığı bildirilmiştir.²⁸

el-Bûsîrî'nin tamamı manzum olan şu eserlerinden bahsedilmektedir: *Kasîdetü'l-bürde (el-Kevâkibu'd-dürriyye fî medhi hayri'l-beriyye)*, *el-Kasîdetü'l-hemziyye*, *Zuhru'l-meâd fî vezi Bânet Suâd*, *el-Muhrec ve'l-merdûd 'ale'n-Nasârâ ve'l-Yehûd*, *el-Kasîdetü'l-mudariyye fî's-salâti 'alâ hayri'l-beriyye Takdîsü'l-Harem min tednîsi'd-darem*, *el-Kasîdetü'l-hamriyye*, *et-Tevessül bi'l-Kur'ân*, *el-Kasîdetü'l-Yâ'iyye*, *el-Lâmiyye fî medhi'n-nebeviyye*, *el-Lâmiyyetü'l-ûlâ*. Bunların haricinde şiirlerinin bir kısmının toplandığı sonradan derlenen bir divanı da bulunmaktadır.²⁹

Sirâcüddîn el-Verrâk (ö. 695/1296)

Tam künyesi, Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Muhammed b. Hasan el-Verrâk'tır.³⁰ Mısırlı devlet adamı, edip ve şairidir. Memlükler döneminin en meşhur ve en velut şairidir. Seçerek derlediği şiirlerinden yedi büyük cilt bir divan oluşturmuştur ki aslında bu şiirlerini de otuz ciltlik koleksiyonu oluşturacak miktardaki şiirleri arasından seçmiştir.³¹

²⁴ el-Kütübî, *Fevât*, 2/196-206; Ebû'l-Mehâsin Takıyyüddîn Ebû Bekr b. Alî b. Abdillâh. b. Hicce el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb ve gâyetü'l-ereb*, thk. Usâm Şakyû, (Beirut: Dâru'l-Hilâl, 2004), 1/431.

²⁵ el-Kütübî, *Fevât*, 3/362; Mahmut Kaya, "Bûsîrî Muhammed b. Saîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları, 1992), 6/468-470.

²⁶ Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/139; Ulvî b. Abdülkadir es-Sekkâf, *Kırâe fî Bürdeti'l-Bûsîrî ve şi'rih*, (1428), (eş-Şâmîle), 1-14.

²⁷ el-Kütübî, *Fevât*, 3/368.

²⁸ es-Sekkâf, *Kırâe fî Bürdeti'l-Bûsîrî*, 5.

²⁹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/139; Ulvî b. Abdülkadir es-Sekkâf, *Kırâe fî Bürdeti'l-Bûsîrî*, 1-14; Mahmut Kaya, "Bûsîrî Muhammed b. Saîd", 6/468-470.

³⁰ el-Kütübî, *Fevât*, 3/140; Ziriklî, *el-A'lâm*, 5/63.

³¹ el-Kütübî, *Fevât*, 3/140.

Sirâcüddîn el-Verrâk, aynı zamanda güzel yazı yazan, şiirlerinde güzel temalar işleyen, sanat zevki yüksek olan bir şairdir. Fiziki olarak daha çok Rumlara benzeyen mavi gözlü ve sarışın olduğu ifade edilen el-Verrâk bu durumu şiirlerinde de dile getirmiştir.³² Şiirlerinde mahlas kullanmayı ihmal etmemiş ve Sirâc mahlasını kullanmıştır:

*Ben güzellerin/dilberlerin sevgilisiydim
(Şimdi) yaşlılık bana nefret elbisesini giydirdi
(Oysa ben) gençlik gecesinde bir kandıldim (Sirâc)
Fakat yaşlılık gündüzü, gençliğimin lambasını (ışığı) söndürdü.*³³

Sirâcüddîn el-Verrâk, 695 (1296) senesinde doksan yaş civarında Kahire’de vefat etmiştir.³⁴

el-Verrâk’ın büyük bir divanı bulunmaktadır. Safedî bu divandan şiirler seçerek Lem‘âtü’s-Sirâc isminde bir şiir mecmuası derlemiştir.³⁵

Bahâüddîn b. en-Nehhâs el-Halebî (ö. 698/1293)

Tam künyesi, Bahâüddîn Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Ebî Nasr b. en-Nehhâs el-Halebî en-Nahvî şeklindedir. Yaşadığı dönemde Mısır diyarının “Arap dili imamı” olarak kabul edilmiştir. Arap dilindeki başarısından dolayı Hucetü’l-Arap ve en-Nahvî unvanlarıyla anılmıştır. Halep’te doğmuş ancak Kahire’de hayatını sürdürmüş ve burada vefat etmiştir.³⁶

Bahâüddîn b. en-Nehhâs, Halep’te dönemin ünlü ilim adamlarından çeşitli ilimleri öğrendikten sonra tahsilini Mısır’da sürdürdü ve buradaki ilim adamlarından farklı ilimler tahsil etti. Çok zeki olduğu mantık ve matematik konusunda da uzman olduğu ifade edilmiştir. Hayatı boyunca evlenmeyen Bahâüddîn b. en-Nehhâs, birçok talebenin yetişmesine vesile olmuştur. İlmi ve edebi kişiliği kadar takvası ve güzel ahlakı da dillere destan olmuştur. Çok cömert olduğu ve bu yüzden tek başına yemek yemediği, her zaman misafir ağırladığı rivayet edilmiştir.³⁷ Talebeleri arasında Ebû Hayyân ve Zehebî gibi dönemin ilim adamları da bulunmaktadır.³⁸

Çok yönlü bir şair olan Bahâüddîn b. en-Nehhâs, kıraat konusunda da dönemin önde gelen isimleri arasında yer almıştır. Nitekim kıraat âlimlerinin tabakatını yazan İbnü’l-Cezerî (ö. 833/1429) onun el-Kemâû’d-Darîr’den kıraat tahsil ettiğini aktarmış ve onu kurralardan saymıştır.³⁹ Onu tanıyanlar hakkında güzel şeyler söylemekten başka bir şey aktarmamışlardır. Yazdıklarından onun dünyayı önemsemediği ve

³² el-Kütübî, *Fevât*, 3/140.

³³ el-Kütübî, *Fevât*, 3/140-146; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmü’z-zâhire*, 8/84-83.

³⁴ İbnü’l-İmâd, *Şezerât*, 7/753.

³⁵ Ziriklî, *el-A’lâm*, 5/63.

³⁶ el-Kütübî, *Fevât*, 3/294; Ziriklî, *el-A’lâm*, 5/297.

³⁷ Ebü’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, eş-Şâfiî, *Buğyetü’l-vu’ât fî tabakâti’l-luğaviyyîn ve’n-nühât*, thk. Muhammed Ebü’l-Fazl İbrahim (Saydâ: el-Mektebtü’l-Asriyye, ts.),1/13-14.

³⁸ el-Kütübî, *Fevât*, 3/294-297.

³⁹ Ebü’l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf el-Cezerî, *Gâyetü’n-nihâye fî tabakâti’l-kurrâ’*, nşr. Gotthelf Bergstraesser, (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1351/1932), 2/46.

maddi hayata dair her şeyi önemsiz gördüğü anlaşılmaktadır. Bir şiirinde bu durumu şöyle ifade etmektedir:

*İnsanların dünyalarını onlara bıraktım
Ve ölümü bekleyip durmaktayım
Dünya ile ilişkileri tamamen kestim
(zira) ne ölecek bir çocuğum var ne de yıkılacak bir evim⁴⁰*

Bahâüddîn b. en-Nehhâs, şerh ve ta'lik türü eserler yazmıştır. İbn Usfûr'un (ö. 669/1270) nahve dair yazdığı *el-Mukarreb* isimli eserine yarım kalmış bir talik yazmış, yine İmruülkays'ın divanına talik yazmıştır. Ayrıca *Hedyü Ümmehâti'l-Mü'minîn* isminde bir eseri ile birçok nazmından söz edilir.⁴¹

İbn Hennâ (ö. 707/1307)

Tam künyesi Ebû Abdullah Tâcüddîn Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Muhammed şeklindedir. es-Sâhib lakabıyla meşhur olmuştur. Binicilik ve kahramanlıkla şöhret bulmuştur. Döneminde Mısır'ın kanaat önderlerindedir. Kültürlü bir ailede yetişmiş hadis, edebiyat ve şiirle ilgilenmiştir. Rivayete göre Hz. Peygamber'e ait bazı kutsal emanetlerini büyük bir meblağla satın alıp kendi adıyla anılan bir mekâna yerleştirmiştir. Mısır'da vezirlerden daha üstün bir konumdaydı. Öyle ki vezirler göreve gelince yanına varıp elini öperlerdi. Safedî, şiirlerine dair birçok örneği aktardığı halde ona ait herhangi bir eserden bahsetmemiştir. İbn Hacer onun şiirlerinin bir divanda toplandığından bahsetmiştir.⁴²

Şihâbüddîn el-Azâzî (ö. 710/1310)

Tam künyesi Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Abdülmelik b. Abdülmün'im b. Abdülaziz b. Câmî' el-Azâzî şeklindedir. Mısırlı ince zevkli, nüktedan ve zarif bir şairdir. Kahire'de kumaş ticaretiyle uğraşmıştır.⁴³ el-Azâzî'nin medih ve müveşşah türü şiirleri bir divanda toplanmıştır. Ancak divanı tamamlanmamış bir kitap niteliğindedir.⁴⁴ İnce bir zevkle işlenen methiye, müveşşah ve diğer türlerdeki şiirleri kaynaklarda nakledilmiştir. Safedî, *el-Müntehabât* isminde şiirlerinden seçip derlediği bir eser hazırlamıştır. Kütübî ise *Fevâtü'l-vefeyât* isimli eserinde birçok şiirine yer vermiştir.⁴⁵

Şihâbüddîn el-Azâzî, 710 (1310) senesinde Kahire'de 83 yaşında vefat etmiştir.⁴⁶

⁴⁰ İbnü'l-Cezerî, *Ğāyetü'n-nihāye*, 2/46; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn*, 2/139

⁴¹ Kâtip Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, 2/1805; Muhammed Tantâvî, *Neş'etü'n-naḥv ve târîḥu eşheru'n-nuhât*, thk. Ebû Muhammed Abdurrahman, (b.y. Mektebetü İhyâi't-Turâsi'l-İslâmî, 2005), 216-2017.

⁴² Ziriklî, *el-A'lâm* 7/32; Safedî, *el-Vâfi*, 1/174-181; Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine fî a'yâni's-sâmine*, (Haydarabad: Meclisü Dâireti'l-maârifî'l-Osmaniyye, 1972), 5/468-469; Ömer Musa Bâşâ, *Târîhu'l-edebî'l-Arâbî (el-Asri'l-Memlûki)*, (b.y. Dâru'l-Fikri'l-Muâsır, 2004),

⁴³ Süyûtî, *Nazmü'l-ikyân fî a'yâni'l-a'yân*, thk. Philip Hitti, (Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ts.), 77-90.

⁴⁴ el-Kütübî, *Fevât*, 1/95-105; Ziriklî, *el-A'lâm*, 1/164.

⁴⁵ el-Kütübî, *Fevât*, 1/95-105; Ziriklî, *el-A'lâm*, 1/164.

⁴⁶ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, 1/226-227.

Sultan Veled (ö. 712/1312)

Tam künyesi, Bahâüddîn Ahmed b. Celaleddin Muhammed b. Sultani'l-ulema Bahâüddîn Muhammed b. Hüseyin el-Konevî el-Mevlevî şeklindedir. Sultan Veled unvanıyla meşhur olmuştur.⁴⁷ Sultan Veled, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin büyük oğludur. 623'te (25 Nisan 1226) Lârende'de (Karaman) doğdu. İlk tahsilini babasından aldıktan sonra devamını dönemin ilim ve irfan merkezi olan Memlûkler diyarı Dımaşk'ta sürdürdü. Babası Mevlana gibi tasavvuf yolunu takip etti ve aynı üslupla şiirler yazdı.⁴⁸

Sultan Veled, dönemin Memlûkler kültüründe hâkim olan Arapça yerine ağırlıklı olarak Farsçayı tercih etmiştir. Ancak eserinde Farsça ile birlikte Türkçe, Arapça ve Rumca şiirlere de yer vermiştir. Eserlerinin çoğu manzum olup tasavvufa dairdir. Ancak diğer İslamî ilimlere dair eserlerinden de bahsedilmiştir. *Dîvânı* ile birlikte *Velednâme*, *Rebâbnâme*, *İntihânâme*, *Ma'ârif*, *en-Nâfi' fi'l-fürû'* *İşknâme*, *Tırâşnâme* ve *Risâle-i İ'tikâd* gibi eserler ona nispet edilmiştir.⁴⁹

İbnü'l-Vekîl (ö. 716/1317)

Memlûkler döneminde Dımaşk'ta yetişmiş önemli bir Şafii fakihi şair ve ediptir.⁵⁰ Dönemin medreselerinde müderrislik yapmış ve birçok ilim adamının yetişmesine vesile olmuştur.⁵¹

Tam künyesi, Ebû Abdillâh Sadrüddîn Muhammed b. Ömer b. Mekkî el-Makdisî el-Osmânî şeklindedir. Muhtemelen 665/1267 tarihinde Dimyat'ta doğmuştur. Daha sonra küçük yaşta ailesiyle birlikte Dımaşk'a göç etmiştir. Hz. Osman'ın soyundan geldiği ve dolayısıyla Emevî/Kureysî olduğu öne sürülmüştür. Babasının Dımaşk'ta beytülmâl vekâleti ve hatiplik görevinde bulunması nedeniyle kendisine İbnü'l-Vekîl ve İbnü'l-Hatîb olarak, ayrıca babası gibi İbnü'l-Murahhil lakabıyla anılmıştır.⁵²

İbnü'l-Vekîl, zaman zaman başka memleketlerde bulunsa da hayatının önemli bir kısmı Dımaşk'ta geçmiştir. Ömrünün son demlerinde dönemin Memlûkler

⁴⁷ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn*, 1/104.

⁴⁸ Heyet, *Mûcezu Dâireti'l-maârifî'l-İslâmiyye* (b.y. Merkezü's-Şârika, 1998), 10/343; Veyis Değirmençay, "Sultan Veled", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/521-522.

⁴⁹ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn*, 1/104. Veyis Değirmençay, "Sultan Veled" 37/521-522.

⁵⁰ Ebû Nasr Tâcüddîn Abdülvehhâb b. Alî b. Abdilkâfi es-Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-kübrâ*, thk. Mahmûd Muhammed et-Tanahî, (Dâru Hecer, 1413), 9/253-267.

⁵¹ Ebü'l-Mefâhir Muhyiddîn Abdülkâdir b. Muhammed b. Ömer en-Nuaymî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî, *ed-Dâris fi târihi'l-medâris*, thk. İbrahim Şemsüddin, (b.y. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 1/229.

⁵² Ebû Muhammed (Ebü'l-Abbâs) Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed el-Makrîzî, *el-Mukaffâ'l-kebîr*, thk. Muhammed el-Ya'lâvî (Beyrut: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 2006), 6/231-235; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, 9/233-235; Bilal Aybakan, "İbnü'l-Vekîl" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/237, 238.

sultanının da teklifiyle Mısır'a yerleşen İbnü'l-Vekîl, 716/1317 tarihinde Kahire'de vefat etmiş, Dımaşk ve Mısır şairleri kendisine çok sayıda mersiye yazmıştır.⁵³

Asıl ihtisas alanı fıkıh olan İbnü'l-Vekîl'in, çok zeki ve güçlü bir hafızaya sahip olduğu, devrinin gereği olarak birçok eseri ezberlediği rivayet edilmektedir. Dönem dönem tıp ilmiyle ilgilense de bu alanda bilgisi teoride kaldığı ve tedavide başarılı olamadığı ifade edilmiştir. Fıkıha dair bilgilerini *el-Eşbâh ve'n-nezâir* isimli eserinde toplamıştır. Ayrıca fıkıh ve usul hakkında *Şerhu'l-ahkâm* isiminde bir şerh eseri ile *Kitâbu'l-fark beyne'l-melek ve'n-Nebî* isimli telif eserleri de bulunmaktadır. İbnü'l-Vekîl, çeşitli tarzlarda yazmış olduğu şiirlerini İbn Senâülmülk'ün (ö. 608/1213) *Dâru't-tırâz* isimli eserine işaret olarak *Tırâzu'd-dâr* ismini verdiği divanında toplamıştır.⁵⁴ Keşfü'z-Zunûn'da bu eser *Tırâzu't-tırâz* şeklinde kaydedilmiştir.⁵⁵ İbnü'l-Vekîl'in, İbn Teymiyye ile olan münazaraları ilmi kariyerine damga vurmuştur.⁵⁶

İbnü'l-Vekîl, edebi zevkini ilmi seviyesi birleştirip her tarzda dönemin en güzel şiir örneklerini vermiştir. Şiirleri hayatını konu alan bütün kaynaklarda yer almıştır.

Aştan onun dudağını öpmek için yükselmek istedim

Ancak bütün engeller vücudumu ağırlaştırdı.

Aşk yolunda hiçbir aşğa nasip olmayan bir makama ulaştım

Öyle ki onu bütün yaratılardan kıskandım.⁵⁷

İbnü'l-Kavba' (ö. 738/1338)

Tam künyesi, Rükneddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman el-Ca'ferî olup daha çok İbnü'l-Kavba' mahlası ile şöhret bulmuştur. İbnü'l-Kavba', Memlukler devri şairlerinden olup aynı zamanda tefsir, fıkıh, dil ve tıp bilginidir. Tunus'ta dünyaya gelmiş ilk eğitimini burada tamamladıktan sonra Dımaşk'a geçmiş ve çeşitli ilim dallarında ihtisas yaptıktan sonra Kahire'ye yerleşerek burada vefat etmiştir. *Tefsiru Sûreti Kaf* ve *Ta'lik ala Dîvânî'l-Mütenebbî* isimli iki eserinden bahsedilmektedir. Bunların dışında başka eserleri de olduğu ve birçok şiir yazdığı ileri sürülmektedir.⁵⁸ Özellikle tıp ilmine çok meraklı olduğu ve İbn Sînâ'nın *eş-Şifâ* isimli eserini elinden düşürmediği bildirilmektedir. Şiirlerinden günümüze ulaşmış birçok örnek bulunmakta olup şu ifadeleri dilden dile dolaşmaktadır:

Varlık sayfalarını düşün ki onlar

Yüce Mevla'dan sana gönderilmiş mektuplardır.

Dikkatle bakarsan Allah, onda sanatını göstermiştir.

⁵³ el-Kütübî, *Fevât*, 4/13-15; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî, ez-Zehbî, *el-İber fi haberî men gaber*, thk. Ebû Hâcer Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütüb'l-İlmiyye, ts.), 4/45; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, 8/74-76.

⁵⁴ el-Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, 4/13-26; İbn Hacer, *ed-Dürer*, 5/380; Safedî, *el-Vâfi bi'l-Vefeyât*, 4/186-195.

⁵⁵ Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, 2/1109.

⁵⁶ Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhâlîm b. Mecdiddîn Abdisselâm İbn Teymiyye el-Harrânî, *Mecmû'u'l-fetâvî*, thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım, (Medine: Mecmeu'l-Melik Fehd, 1416/1995), 3/173-176.

⁵⁷ Safedî, *el-Vâfi bi'l-Vefeyât*, 4/17.

⁵⁸ Zirikî, *el-A'lâm*, 7/35.

*Bilirmelidir ki Allah'tan başka her şey batıldır.*⁵⁹

Hamdullah el-Müstevfî (ö. 740/1340)

Tam künyesi Hamdullah b. Ebî Bekr b. Ahmed b. Atabek b. Hamd b. Nasr el-Kazvîni el-Müstevfî. İranlı tarihçi, coğrafyacı ve şairdir. Hamdullah el-Müstevfî unvanıyla meşhur olmuştur. Kazvin'de doğmuş ve burada yetişmiştir. Bölgede hakim olan İlhanlı Devletinin hizmetinde bulunmuştur.⁶⁰

Daha çok İslam tarihi, siyer ve coğrafya konusunda yazdığı eserleriyle öne çıkmıştır. Coğrafya alanında önemli bir eser bırakmıştır. Tarihe dair yazdığı *Zafernâme* isimli eseri Farsça manzum olarak yazılmıştır. Eserlerini ekseriyetle Farsça yazmıştır.

Eserleri şunlardır: *Îzâhu'l-mekâdir*, *Zafername* (Farsça manzum tarih), *Târîh-i güzide*, *Mefâhiru't-tevârîh*, *Nüzhetu'l-kulûb* (Farsça coğrafya eseri).⁶¹

Ve (insan için) tek başına temel bir gayei olmalı

Zaten gönül huzuru çok nadiren mümkündür

İşte bunun için Allah'a yemin etmek doğru olur

*Şükreden için en büyük nimet budur.*⁶²

İbn Nübâte el-Mısırî (ö. 768/1366)

Tam künyesi, Ebû Bekr Cemâlüddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. el-Hasan el-Cüzâmî b. Nübâte el-Fârikî el-Mısırî şeklindedir.⁶³ İbn Nübâte el-Hatîb el-Fârikî soyundan gelmektedir. Mısır'da doğup büyümesi nedeniyle el-Mısırî nisbesiyle ile meşhur olmuştur.

Babası aslen Meyyâfârikîni (Slivan) olduğu halde kendisi Kahire'de doğmuş ve burada yetişmiştir. Babası ilim ehli olduğundan ilmi bir çevrede yetişmiştir. Dönemin ve bölgenin önemli ilim adamlarından İslamî ilimleri, edebiyatı ve çeşitli ilimleri öğrenmiştir. Hayatının önemli bir kısmı Şam'da geçtikten sonra Memlûkler Sultanı el-Melikü'n-Nâsır'ın 761/1359) tarihinde daveti üzerine Kahire'ye dönmüş ve 768/1366) vefat edinceye kadar burada yaşamıştır.⁶⁴

İbn Nübâte'nin başta şiir divanı olmak üzere birçok eseri bulunmaktadır. Eserlerinden bir kısmı aşağıda sıralanmıştır. Bunların haricinde şerh ve derleme gibi başka eserleri de bulunmaktadır.

⁵⁹ İbn Hacer, *ed-Dürer*, 5/445-448; Süyûtî, *Buğyetü'l-vuât*, 1/226

⁶⁰ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin*, 1/110; Abdülkerim Özaydın, "Hamdullah el-Müstevfî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/454-455.

⁶¹ Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, 1/209; 2/1120, 1474, 1752, 1945

⁶² https://web.archive.org/web/20150511223557/http://www.al-shia.org/html/ara/books/lib-rejal/mashaher_shoaara2/321.htm. erişim: 09.06.2022.

⁶³ Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâḍara*, thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, (Mısır: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1387/1967), 1/571; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, 9/233-235; Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/38

⁶⁴ Safedi, *el-Vâfi*, 1/234; Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dimaşkî eş-Şâfiî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, (b.y. Dâru'l-Fikr, 1986), 14/22; Hüseyin Tural, "İbn Nübâte el-Mısırî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/233-234.

Dîvânü İbn Nübâte el-Misrî, el-İktifâ' min târîhi'l-Hulefâ', Hazîretü'l-üns ilâ hazreti'l-Kuds, Hubzü's-şâ'ir, Dîvânü'l-hutabi'l-minberiyye, Serhu'l-uyûn fî şerhi Risâleti İbn Zeydûn, Ferâ'idü's-sülûk fî meşâ'idi'l-mülûk, Matla'u'l-fevâ'id ve mecma'u'l-ferâ'id, el-Müfâhare beyne's-seyf ve'l-kalem, Müntehabü'l-hediyye mine'l-medâ'ihî'l-Mü'eyyediyye, Muhtâru Dîvânî İbn Kalâkıs, el-Muhtar min şî'ri İbni'r-Rûmî, el-Katrû'n-Nübâtî, Sülûkü düveli'l-mülûk, Mürâselâtü İbn Nübâte, Sec'u'l-mutavvâk⁶⁵

İbn Nübâte'nin yazdığı şiirlerin çoğu methiyelerden oluşmaktadır. Edebi üslubu hakkında değerlendirme yapanlar, onun edebi sanatlarının olağanüstü bir zevke sahip olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁶

Safiyüddîn el-Hillî (ö. 750/1349)

Tam künyesi, Ebü'l-Mehâsin Safiyüddîn Abdülaziz b. Serâyâ b. Ali b. Ebü'l-Kâsım b. Ahmed es-Sinbisî et-Tâî el-Hillî şeklindedir.⁶⁷

Kûfe ile Bağdat arasında bir yerleşim alanı olan Hille'de 677 (1278) senesinde doğmuştur.⁶⁸ Ticaretle uğraşmıştır. Ticaret için Şam, Mısır, Mardin ve diğer bölgelerde bulunmuştur. Bir süre Mardin'de Artuklu hanedanına yakınlık gösterip burada ikamet etmiştir. Daha sonra Kahire'ye intikal edip burada İbn Seyyidinnâs ve Ebû Hayyân el-Endelüsî gibi dönemin meşhur ilim adamlarıyla bir araya gelmiş ve bunların vasıtasıyla tanıdığı Memlükler sultanını öven şiirler yazmıştır. Edebi sanattaki ustalığı ve eşsiz şiirler yazdığı ifade edilmiştir. el-Hillî, çeşitli edebi sanatları ustaca kullanmıştır. Kütübî, onu kendi döneminin tartışmasız en iyi şairi olarak saymış ve şiirde olduğu gibi nesirde de çok başarılı olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Bağdat'a dönen el-Hillî, 750/1349 senesinde burada vefat etmiştir.⁶⁹ Safiyüddîn el-Hillî, divanın girişinde hayatı ve şiirleri hakkında bilgi vermiş ve şiirlerini ne amaçla yazdığını açıklamıştır.⁷⁰

Eserleri şunlardır: *Dîvânu şî'r, el-Âtilu'l-halî, el-Eğlâtî*, Artuklulara methiye olarak yazdığı *Dürerü'n-nuhûr* isimli şiirlerini ihtiva eden eseri, *Safvetü's-şuarâ ve hulâsatü'l-bülegâ* ve Sayd el-Bündük hakkında yazdığı bir risale olan *el-Hidmetü'l-celîle*. Ali el-Hazîn (ö. 1180/1766), Ahbâru Safiyüddîn *el-Hillî ve nevâdiru şî'rih* isminde onun hakkında bir eser yazmıştır.⁷¹

Sen güzellik ayetleriyle gönderilmişsin

Ben ise gözüm ve gönlümle senin güzelliğine iman ettim

Bakışlarınla öyle bir güzellik ortaya koydun ki

⁶⁵ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifn*, 2/164; Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/38.

⁶⁶ es-Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfiyye*, 7/246; Ebü'l-Bekâ Alemüddîn Hâlid b. İsa b. Ahmed el-Belevî, *Tâcu'l-mefrik*, (eş-Ş-âmile), 57.

⁶⁷ İbn Hacer, *ed-Dürer*, 3/165; Ziriklî, *el-A'lâm*, 4/17; Ebü'l-Mehâsin (Ebü'l-Fazl, Ebü'l-Berekât) Safiyüddîn Abdülaziz b. Serâyâ b. Alî el-Hillî et-Tâî, *Dîvânu Safiyüddîn el-Hillî*, thk. Kerem el-Büstânî (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), Mukaddime, 5-7.

⁶⁸ Mustafa Kılıçlı, "el-Hillî, Safiyüddîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/41-44.

⁶⁹ İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, 3/165-166; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-sâfi*, 7/274-280; *en-Nücûmü'z-zâhire*, 10/238.

⁷⁰ el-Hillî, *Dîvânu Safiyüddîn el-Hillî*, Mukaddime, 7-12.

⁷¹ İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, 10/238; Ziriklî, *el-A'lâm*, 4/17.

*Her gönül senin güzelliğinin peşindedir*⁷²

İbnü'l-Mevsilî eş-Şâfi (ö. 774/1372)

Tam künyesi, İbnü'l-Mevsilî Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerim b. Rıdvân b. Abdülaziz el-Ba'îlî şeklindedir. Daha çok fıkıh ilminde uzman olan bir edebiyatçı ve şairdir. 699/1300 senesinde Ba'lebek'te doğdu. Burada farklı ilim adamlarından Arap dilini ve fıkıh derslerini tahsil etti. Bir süre Trablusşam'da ilim tahsilinde bulunduktan sonra Dımaşk'a buradan da Kahire'ye geçti. Dönemin Arap dili fıkıh ve hadis ilimlerinin imamlarından dersler aldı.⁷³ Nazımda olduğu kadar nesir, inşa ve hitabette de uzmandı.⁷⁴

İbnü'l-Mevsilî'nin eserleri, *Gâyetü'l-ihsân*, *Behcetü'l-mecâlis ve ravnaku'l-mücâlis*, *Dürrü'l-müntezam*, *Levâmiu'l-envâr*, *Nazmu'l-minhâc* şeklinde sıralanmış ve bunların haricinde de nesir ve manzum türünde eserlerinin olduğu ifade edilmiştir. İbnü'l-Mevsilî, 774/1372 senesinde Trablusşam'da vefat etmiştir.⁷⁵ İbnü'l-Mevsilî, Hz. Peygamber'e çeşitli methiyeler yazmıştır. Aşağıdaki meşhur olanlardan bir tanesidir:

O olmasaydı güneş ne doğar ne de batardı
O olmasaydı asla yeryüzü düzenlenip yayılmazdı
Gökyüzü yükselmez dağlar dikilmezdi
Denizler dolmaz, rüzgâr esmezdi
O olmasaydı hayat olmaz, yağmur yağmazdı
Cennet süslenmez cehennem yanmazdı
Yüzünün nuru görünse gece karanlığında
Gecenin en karanlık vakti bile aydınlık olur
Onun başı (yüzü) bir anda peçeden çıkırsa
*Güzeller onun güzelliğinden utanıp peçe takarlar*⁷⁶

Bürhanüddîn el-Kîrâtî (ö. 781/1379)

Tam künyesi Bürhanüddîn İbrâhim b. Abdullah b. Muhammed b. Asker b. Muzaffer b. Şâdî b. Hilâl el-Kîrâtî şeklindedir. Kahire'nin önde gelen şairlerindedir.⁷⁷ el-Kîrâtî, 726/1326 senesinde Kahire'de doğmuş dönemin önde gelen ilim adamlarından fıkıh dersleri almıştır. Daha sonra edebiyat ve şiirle ilgilenip İbn Nübâte'nin (ö. 768/1366) yolunu takip ederek onun öğrencisi oldu. Aralarında yazışmalar gerçekleşti. Tâcüddîn es-Sübki (ö. 771/1370) ve çocukları ile aralarında dostluk oluştu. Onlara methiyeler yazdı. el-Kîrâtî, fıkıh ve edebiyat konusunda dönemin önde gelen ilim adamları arasında yer aldı ve birçok ilim adamı ondan dersler ve icazet aldılar. Daha sonra Mekke'ye yerleşerek ölünceye kadar burada da ilmi faaliyetlerini sürdürdü.⁷⁸ Şairliğiyle beraber ibadet ve takvası konusunda titizdi

⁷² el-Kütübî, *Fevât*, 2/347.

⁷³ Safedî, *el-Vâfi bi'l-Vefeyât*, 1/203-208.

⁷⁴ Süyûtî, *Buğyetü'l-vuât*, 1/228; Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/39-40.

⁷⁵ Makrizî, *el-Mukaffâ'l-kebîr*, 7/34-35; Süyûtî, *Buğyetü'l-vuât*, 1/228; Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, 1/209; 2/1568; Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/39-40.

⁷⁶ Makrizî, *el-Mukaffâ'l-kebîr*, 7/35.

⁷⁷ Ziriklî, *el-A'lâm*, 4/49.

⁷⁸ İbn Hacer, *ed-Dürer*, 1/32-33.

ve temizlik konusunda çok hassastı. Hem şiir hem de nesir hususunda takdir kazanmıştı.⁷⁹

el-Kîrâtî'nin *Matlau'n-nîrîn* isimli bir şiir divanı ile edebi nesir olarak yazdığı *el-Vişâhu'l-mufassal* isimli eseri bulunmaktadır.⁸⁰ Her iki eseri de matbudur.

İbn Binti'l-Meylak (İbnü'l-Meylak) (ö. 797/1395)

Miladi on dördüncü asırda Mısır'da yaşamış kadı, vaiz, müfessir, mutasavvıf ve Şafii fakihidir. Memlükler yöneticisi Zahir Berkûk döneminde Mısır bölgesi Şafii Kâdılkudâtlığını yapmıştır.⁸¹ Tam künyesi, Nasıruddîn Ebü'l-Meâlî Muhammed b. Abdüddâim b. Muhammed eş-Şâzelî eş-Şâfîî şeklindedir. İbn Binti'l-Meylak veya İbnü'l-Meylak mahlası ile meşhur olmuştur. Daha çok vaizliği ve Şazeli tarikati mensubiyeti ile öne çıkmıştır. Fıkıh konusunda yetkinliğe sahip olmadığı ifade edilmiştir. Ancak buna rağmen kâdılkudâtlık yapmıştır.⁸²

İbn Binti'l-Meylak'ın, kaside ve şiirlerinin yanı sıra tasavvuf ve tefsirle ilgili eserleri de bulunmaktadır. *Hâdî'l-kulûb ilâ likâi'l-mahbûb, el-Envâru'l-lâiha ilâ esrari'l-Fâtiha* ve *Cevâbu men istefheme an ismi'l-lahi'l-a'zam* isimli eserlerinden bahsedilmektedir.⁸³ Fatiha suresi ile ilgili eseri Türkçeye çevrilerek yayınlanmıştır. Çeşitli şiirlerinden bahsedilse de günümüze ulaşmış bilinen en meşhur kasidesi İbn Alân tarafından şerh edilen ve bu şerhle birlikte yayınlanan *Men zâka ta'ma şarâbe'l-kavmi yüdrîhi* isimli eseridir.⁸⁴

Şiirin girişi kısmı şu şekildedir:

Kavmin şarabını tatmış olan onu bilir

*Ve onu kim bilirse yarın onu canıyla satın alır.*⁸⁵

İbn Hicce el-Hamevî (ö. 837/1434)

Tam künyesi, Takıyyüddîn Ebû Bekr b. Alî b. Abdillâh b. Hicce el-Hamevî el-Ezrârî şeklindedir. Daha çok İbn Hicce şeklinde meşhur olmuştur. Memlükler döneminin en önemli edip ve şairi olarak kabul edilmektedir. Şiir kadar nesirde de başarılı olan İbn Hicce, yazdığı eserlerin çoğu edebiyat ve şiirle ilgilidir.⁸⁶

İbn Hicce'nin, 767/1366'da Hama'da doğmuştur. Hafızlığını yaptıktan sonra bir süre ipekçilik ve düğmecilik ile uğraştığı için "düğmeci" anlamına gelen Ezrârî nisbesiyle de anılmıştır. Hama'da Alâeddin el-Kadâemî, Şeyh Şemseddin el-Heytî, İzzeddin Ali b. Hüseyin el-Mevsîlî ve Ebû Bekir İbnü'l-Haysemî el-Hanefî gibi

⁷⁹ İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, 8/465.

⁸⁰ Ziriklî, *el-A'lâm*, 4/49; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifn*, 1/17.

⁸¹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/188.

⁸² İbn Hacer, *ed-Dürer*, 5/243; Fuâd Sâlih es-Seyyid, *Mu'cemu'l-lezîne nüsibû ilâ ümmehâtihim*, (Beyrut: Şirketü'l-Âlemiyye, 1996), 318-319.

⁸³ Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/188.

⁸⁴ Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/188; Yusuf b. İlyân b. Musa Serkîs, *Mu'cemu Matbûâti'l-Arabiyye*, (Mısır: Matbaatu Serkîs, 1928), 1/189.

⁸⁵ Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/188; Yusuf b. İlyân b. Musa Serkîs, *Mu'cemu Matbûâti'l-Arabiyye*, 1/189.

⁸⁶ Ziriklî, *el-A'lâm*, 2/67.

âlimlerden şiir sanatı, dil ve edebiyat öğrendi.⁸⁷ Basit tarzda halk şiiriyle bu alana dâhil olan İbn Hicce, devlet adamları ve özellikle İbn Cemâa' için yazdığı zengin sanatlı kâfiyye tarzı medhiye kasidesiyle büyük şöhret kazanmıştır.⁸⁸

İbn Hicce'nin şiir ve nesir olarak yazdığı birçok edebi eserlerinin yanı sıra tarih, biyografi gibi konuları ele alan eserleri de bulunmaktadır. Kaynaklarda yer alan eserleri şöyle sıralanabilir: *el-Bedî'yye*, *Hizânetü'l-edeb ve gâyetü'l-ereb*, *Bulûğu'l-emel fî fenni'z-zecel*, *Semerâtü'l-evrâk (fî'l-muhâdarât)*, *Zeylû Semerâti'l-evrâk (Te'hîlü'l-garîb)*, *Keşfü'l-lisâm 'an vechi't-tevriye ve'l-istihdâm*, *Sübûtü'l-hücce 'ale'l-Mevsilî ve Hillî li'bni Hicce*, *Kahvetü'l-inşâ*, *Bulûğu'l-murâd mine'l-hayevân ve'n-nebât ve'l-cemâd*, *Bulûğu'l-merâm min Sîreti İbn Hişâm ve'r-Ravdü'l-ünûf ve'l-Î'lâm*, *Bürûku'l-Gays*, *Şerhu Kasîdeti Bânet Sü'âd*, *Ezhârü'l-envâr*, *Mültekatâtü İbn Hicce*, *Mecra's-sevâbık*, *Tahmîsü Kasîdeti'l-Bürde*, *Tağrîdü's-Şâdîh*, *Tahrîrü'l-Kirâtî*, *Zâviyetü Şeyhi's-şüyüh*, *Beyâzü'n-nebât*, *Emânü'l-hâ'ifîn min ümmeti seyyidi'l-mürselîn*, *Lezkatü'l-baytâr fî 'akri İbni'l-Attâr*, *Reşfü'l-menhel(eyn)*, *Dîvân (ed-Dîvânü'l-Hamevî*, *Cene'l-cenneteyn*, *es-Semerâtü's-şehiyye mine'l-fevâkihi'l-Hameviyye ve'z-zevâ'idi'l-Mısriyye)*, *Tahmîsü's-Süheylî*, *Büyûtü'l-âşere*, *Kabûlü'l-beyyinât*, *Hadîkatü Züheyr*, *Nâdicü Kalâkıs Katrû'n-nebâteyn*, *Letâ'ifü't-taltîf*, *Nevâdirü'l-üdebâ'*, *es-Sîretü's-Şeyhiyye*.⁸⁹

İbn Hicce, iyi bir edip ve dirayetli bir ilim ehli olmasına rağmen gururlu, olması, kendine aşırı derecede güvenmesi, başka şair ve müellifleri küçümsemesi sebebiyle ciddi eleştirilere maruz kalmış, çağdaşları tarafından acımasızca hiciv ve eleştirilere konu olmuştur. Öyle ki talebesi en-Nevâcî bile onun aleyhinde *el-Hücce fî serikâti İbn Hicce* adlı bir eser yazdığı gibi Yahya b. el-Attâr da onu hicvetmek maksadıyla *Hav'aicü'l-Attâr fî akri'l-himâr* isimli eserini yazdığı kaydedilmiştir.⁹⁰ Çeşitli seyahatleri olan İbn Hicce hayatının sonlarında kendi memleketi olan Hama'ya gelip burada vefat etmiş ve Bâbü'l-Cisr türbesine defedilmiştir. Hicri 13. yüzyılın sonlarına kadar kalıntıları bulunan mezarının üstüne "Gazâlî'nin türbesidir" şeklinde bir yazı yazılmıştır. Oysa Gazâlî'nin mezarı Tus'ta olup Hama ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Mezar İbn Hicce'ye aittir.⁹¹

el-Ebşîhî (ö. 852/1448)

Tam künyesi, Ebü'l-Feth Bahâüddîn Muhammed b. Ahmed b. Mansûr el-Ebşîhî el-Mahallî şeklindedir. Mısır'ın kuzeyinde yer alan Feyyûm şehrine bağlı bir köyde doğmuştur. Doğduğu köye nispetle el-Ebşîhî nisbesiyle meşhur olmuştur. Köyünde hafızlığını tamamlamış ve daha on yaşında olduğu halde babasının vefatından sonra

⁸⁷ Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed es-Sehâvî (ö. 902/1497), *ed-Dav'ü'l-lâmi' li- ehli'l-karni't-tâsi'* (Beyrut: Mektebetü'l-Hayât, ts.), 11/53-54; Nasuhi Ünal Karaarslan, "İbn Hicce", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999),20/65-66.

⁸⁸ es-Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, 11/53.

⁸⁹ es-Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, 11/54.

⁹⁰ Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, 11/55; Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, 2/1109; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Arifîn*, 1/731.

⁹¹ Ahmed İbrahim es-Sâbûnî, *Târîhu Hamâ*, (Kahire: Müessesetü Hindâvî, 2014), 101-102.

onun yerine imamlık yapmıştır.⁹² Eğitimini, Nehrâriye ve Kahire’de sürdürdürmüş ve buralarda İslamî ilimlerden fıkıh, tefsir ile dil bilgisi ve nahiv öğrenmiştir.

el-Ebşîhî, *el-Müstetraf fî külli fennin müstetraf* adlı eseri ile ün kazanmıştır. Bu eserinde edebi türlerden çok sayıda örnekler kaydetmiştir. Şiir ve nesir konusunda eserler yazmış çok yönlü bir şair olup vaaz ve hutbeleriyle de tanınmıştır. *el-Mustetrâf* isimli eserinin haricinde mektup yazımına dair yazdığı ve tamamlayamadığı Nâatü’t-terassül, vaazlarını topladığı *Etvâfu’l-ehzâr alâ sudûr’l-ehzâr* ve *Tazkirertü’l-ârifîn ve tebsiratü’l-müstebzirîn* isimli eserleri de bulunmaktadır.⁹³

Edebiyatçı olduğu halde dil ve üslubunun zayıf olduğu kaydedilmiştir. Sehâvî onun nahiv konusunda bilgi sahibi olmadığını bu nedenle i’rab hatası yaptığını ve yazdıklarında birçok dil hatası olduğunu ifade etmiştir. Ancak Ebşîhî’nin, düşüncelerini şiir ve hikâyelerle düzgün biçimde anlatmasını bilen bir edip olduğu ve zaman zaman dönemin şairleriyle atıştığı da kaydedilmektedir.⁹⁴

İbn Sûdûn (ö. 868/1463)

Tam künyesi Ali b. Sûdûn eş-Şeygârî/el-Beşbegâvî el-Çerkesi Alaeddin Ebu’l-Hasan el-Kâhirî ed-Dımaşkî şeklindedir.

İbn Sûdûn, Çerkez asıllı Kahireli hiciv şairidir. Kahire’de doğmuş daha sonra eğitimini tamamlamak üzere Dımaşk’a geçmiştir. Dönemin ilim ehlerinden çeşitli ilimleri öğrenmiştir. Şöhret sahibi olduktan sonra kendini eğlenceye vermeye başlamış ve hiciv şiirleriyle sanatını devam ettirerek şehrin ayak takımıyla düşüp kalkmaya başlamıştır. Mısır’da kadı olan babası bu durumunu öğrenince kendisini ziyarete gelmiş ve onu Dımaşk kalesinin altında bir grup insanla eğlenirken bulmuştur. Bunu fark eden İbn Sûdûn şöyle bir şiir mırıldanmıştır:

*Benim babam ümit ediyordu
Şehrin kadısı olmamı
İşte görün ne umdu ve ne buldu
Çocuğu olanlar bu durumdan ibret alsınlar.*

İbn Sûdûn’un, İslam kültüründe ilk defa gölge oyununu ihdas eden kişi olduğu ifade edilmiştir.⁹⁵

Onun, *Dîvânu Ali b. Sûdûn* isimli bir divanının yanında daha çok hiciv şiirlerini topladığı *Kurratü’n-nâzır ve nüzhetü’l-hatır ve Nüzhetü’n-nüfûs ve mudhiku’l-abûs* isimli iki eserinden bahsedilmektedir. Bunların dışında başka eserlerinin de olduğu kaydedilmektedir.⁹⁶ 868 (1464) senesinde Receb ayında Dimeşk’da vefât eden İbn Sûdûn Ferâdis kabristanına defnedilmiştir.⁹⁷

⁹² Şemsüddîn Ebü’l-Meâlî Muhammed b. Abdurrahmân el-Gazzî, *Dîvânu’l-İslâm*, thk, Seyyid Kesrevî Hasan, (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1990), 1/82; Ziriklî, *el-A’lâm*, 5/332.

⁹³ Sehâvî, *ed-Dav’ü’l-lâmi’*, 7/109; Ziriklî, *el-A’lâm*, 5/332.

⁹⁴ Sehâvî, *ed-Dav’ü’l-lâmi’*, 7/109; Hulusi Kılıç, “İbşîhî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/376-377.

⁹⁵ İbnü’l-İmâd, *Şezerât*, 9/455.

⁹⁶ Kâtip Çelebi, *Keşfu’z-zunûn*, 1/803; 2/1325, 1949; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü’l-Arifîn*, 1/734. Ziriklî, *el-A’lâm*, 4/292-293.

⁹⁷ İbnü’l-Gazzî, *Dîvânu’l-İslâm*, 3/129; Sehâvî, *ed-Dav’ü’l-lâmi’*, 5/229.

Şiirlerinden bir örnek:

Yer yerdir, gök göktür

Su sudur ve hava havadır.

Deniz bir denizdir ve dağlar sabittir

Işık ışıktır ve karanlık kördür

Sıcağın, soğuğun zıddı olduğu doğru bir sözdür

Yaz yazdır, kış da kıştır.

*Erkekler genel olarak erkektir. Ancak kadınların tamamı kadındır.*⁹⁸

İbnü'l-Hâim Şihâbüddîn el-Mensûrî (ö. 887/1482)

Tam künyesi, İbnü'l-Hâim Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Abdüddâim b. Reşîdüddîn b. Halîfe b. Muzaffer el-Mensûrî es-Sülemî şeklindedir. İbnü'l-Hâim veya el-Hâim mahlasıyla meşhur olmuştur.⁹⁹ Kahramanlık şiirleriyle meşhur olan sahabi Abbâs b. Mirdâs'ın soyundandır. Mısır'ın Mansûre'de şehrinde doğmuş daha sonra Kahire'ye geçmiştir. Hacimli bir şiir divanından bahsedildiği halde günümüze ulaşmamıştır.¹⁰⁰ İbn Hâim, Hz. Peygamber'e methiye ve çeşitli tarzlarda şiir yazmıştır. Didaktik tarzı şiirleri meşhurdur. Ömrünün son döneminde yalnızlığı tercih etmiş ve inzivaya çekilmiştir.¹⁰¹

Şiirlerinden örnekler:

Elinden geldiği kadar israftan sakın

Zira israf çoğu zaman cimriliğe sebep olur

Orta yol olan iktisadı kullanırsan her zaman kazançlı olursun

Tedbirli davranarak tebziri (israfı) kaldırabilirsin

Şiirle rızkımı elde etmeye çalışmam

Şiirin en iyisini söyleyebilsem de

Bunu nasıl yaparım ben

*Benden habersiz Rızkımı gönderen bir efendimin olduğunu bildiğim halde*¹⁰²

İbn Melîk el-Hamevî (el-Hamûdî) (ö. 917/1512)¹⁰³

Tam künyesi, Ali b. Muhammed b. Ali b. Abdullah Alaeddin b. Melîk el-Hamâvî ed-Dımaşkî el-Fekkaî el-Hanefî şeklindedir.¹⁰⁴

İbn Melik el-Hamâvî, 840/1437 senesinde Hama'da doğdu. Hama'da edebiyat bilgisini Fahr b. Osman b. Abd et-Tenûhî'den nahiv ve aruz ilmini Bahaüddin b. Saim'den öğrendi. Daha sonra Dımaşk'a geçip burada bir süre ticaretle ilgilendikten sonra ticareti bırakıp kalan eğitimini burada sürdürdü. Burada fikhî ve diğer İslamî

⁹⁸ https://ar.wikipedia.org/wiki/ابن_سودون (Erişim tarihi: 20/05/2022).

⁹⁹ Süyûtî, *Nazmü'l-İkyân*, 77-90.

¹⁰⁰ Muhammed b. Abdullah b. Hamid en-Necdî el-Mekkî, *es-Sühübü'l-vâbile alâ derâihî'l-Henâbile*, thk. Bekr b. Abdullah ve Abdurrahman b. Süleyman (Beyrut: Müessesetü'R-Risâle, 1996), 1/231-234; Ziriklî, *el-A'lâm*, 1/231.

¹⁰¹ Süyûtî, *Nazmü'l-İkyân*, 77-90.

¹⁰² İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, 9/518; el-Mekkî, *es-Sühübü'l-vâbile*, 1/234-235.

¹⁰³ Ziriklî, *el-A'lâm*, 5/11.

¹⁰⁴ Ebü'l-Mekârim (Ebü's-Suûd, Ebü'l-Mehâsin) Necmüddîn Muhammed b. Muhammed el-Âmirî el-Gazzî ed-Dımaşkî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire bi-menâkıbi a'yâni'l-mi'eti'l-âşire*, thk. Halil el-Mansûr (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997), 1/262; Ziriklî, *el-A'lâm*, 5/11.

ilimleri öğrendi. Burhanüddin b. Avn'den Hanefî fikhını öğrenerek Hanefî fikhında uzman oldu. Nahiv, sarf ve Arap dili konusunda söz sahibi oldu.¹⁰⁵ Kendini edebiyata verdi ve şiir konusunda çok başarılı oldu. Seviyeli şiirler yazan İbn Melik, edebi sanatlarda zirveye ulaştı ve döneminde kendisine rakip olacak kimse çıkmadı. 917/1512 senesi Şevval ayında Dımaşk'ta vefat etti ve Bâbü'l-Ferâdîs mezarlığına defnedildi. Bazı kaynaklarda on beş defterden oluşan bir divanından bahsedilir. Şiirleri arasında Hz. Peygamber'in methine dair birçok kasidesi bulunmaktadır¹⁰⁶ İbn Melik şiirlerini *Dîvânu İbn Melîk en-Nefehâtü'l-edebîyye min'r-riyâdi'l-hamevîyye* isimli divanında bir araya getirmiştir.¹⁰⁷ Ona ait olduğu öne sürülen ve bazı şiirlerinin yer aldığı bir mecmuaya *Ebyâtu Şî'riyye*¹⁰⁸ ismi verilmiştir. Ayrıca *Tahmîsu'l-Kasîde'l-Münferice* isimle bir diğer eser daha ona nispet edilmiştir.¹⁰⁹

İbn Melîk'in divanı, İsrâ Ahmed Fevzi tarafından tahkik edilerek 2008'de neşredilmiştir. Bazı şiir örnekleri:

*Kalbim (duygularım) adaletli davranmadı, bana zulmetti
Acaba aşkta adaletli davranan kimse olmuş mu hiç?
Geçip giden gecelerimiz ne zaman geri döner
De yolculuğa çıkmış uykularım gözlerime girer*¹¹⁰

Âişe el-Bâûniyye (ö. 922/1516)

Tam künyesi, Ümmü Abdilvehhâb Âişe bint Yûsuf b. Ahmed b. Nâsır el-Bâûniyye ed-Dımaşkîyye şeklindedir. Şair, edip, fakih ve mutasavvıftır. Dımaşk'ta doğdu ve burada Arap dili ve edebiyatı öğrendi.¹¹¹

Memlükler döneminin kadın şairi olarak bilinen Âişe el-Bâûniyye, Memlükler devletinin son döneminde Dımaşk ve Kahire'de bulunmuş ve dönemin devlet adamlarıyla temaslar kurmuştur. Tasavvuf erbabı olan İsmâil el-Hârizmî ve Yahyâ el-Urmevî'den tasavvuf derslerini almıştır.¹¹² Fıkıh konusunda da başarılı olan Âişe el-Bâûniyye'ye ileriki yaşında Kahire'ye gitmiş ve burada bulunduğu sırada fıkıhta fetva ve tedris icazetini almıştır. Daha sonra 922/1516 senesinde Dımaşk'a dönen el-Bâûniyye, aynı yılın sonunda burada vefat etmiştir.¹¹³

Âişe el-Bâûniyye, eserlerinde ilahi aşk ile Hz. Peygamber sevgisini işlemiştir. Nadiren de olsa şiirlerinde tabiat güzellikleri ve şahıslara methiyeler de yazmıştır. Bir

¹⁰⁵ el-Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, 1/262.

¹⁰⁶ el-Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, 1/262.

¹⁰⁷ Ziriklî, *el-A'lâm*, 5/11; Yusuf b. İlyân b. Musa Serkîs, *Mu'cemu Matbûâtî'l-Arabîyye*, 1/253-254; Heyet, *Hızânetü't-turâs-Fehresü Mahtûtât*, (b.y. Merkezi Melîk Faysal), 37/344.

¹⁰⁸ Heyet, *Hızânetü't-turâs-Fehresü Mahtûtât*, 75/690.

¹⁰⁹ Heyet, *Hızânetü't-turâs-Fehresü Mahtûtât*, 68/42.

¹¹⁰ Ali b. Muhammed b. Ali b. Abdullah Alaeddin b. Melîk el-Hamâvî ed-Dımaşkî el-Fekkaî el-Hanefî, *Dîvânu'n-nefehâtî'l-edebîyye mine'z-zehrâti'l-Hamevîyye*, thk. İsrâ Ahmed Fevzi (Halep: 2008), 143.

¹¹¹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 3/241.

¹¹² İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, 10/158; Ahmet Özel, "Bâûniyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/212-213.

¹¹³ el-Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, 1/293.

kısmı kayıp ve bir kısmı da günümüze ulaşmamış olan eserlerinden birkaç tanesi basılmış geri kalanı ise yazma olarak bulunmaktadır.

Eserlerinde bir kısmı şunlardır:

Dîvânu'l-Bâûniyye

el-Fethu'l-mübîn fî medhi'l-Emîn

Mevlidü'n-nebî (el-Mevridü'l-enhâ fî'l-mevridi'l-esnâ)

Feyzu'l-fazl

Fütûhu'l-Hak fî medhi seyyidi'l-halk

el-Kavlü's-şahîh fî tahmîsi Bürdeti'l-medîh,

Levâmihu'l-fütûh fî eşrefi memdûh,

Nefâ'isü'l-gurer fî medhi seyyidi'l-beşer

Dürerü'l-gâis fî buhûri'l-mu'cizât ve'l-hasâis,

el-Fethu'l-Hakkî min feyhi't-telakkî,

el-Fethu'l-karîb fî mi'râci'l-Habîb,

Feyzu'l-vefâ fî esmâi'l-Mustafâ,

el-İşârâtu'l-hafiyye fî'l-menâzili'l-âliyye

Mededu'l-vürûd fî mevlidi'l-Mahmûd,

el-Melâmihî's-şerîfe fî'l-âsâri'l-latîfe,

el-Mevridü'l-ehnâ fî'l-mevlidi'l-esnâ. Bunların haricinde başka eserlerinden de

bahsedilmektedir.¹¹⁴

Dımaşk'ın güzelliğine dair yazdığı şiiri meşhurdur:

Dımaşk'ı bir seyret zira orada

Gözün hoşlanıp arzuladığı her şey var

O yeryüzünde bir cennettir

Bak ki altından nehirlerin nasıl aktığını

Gör ki içinde nice saraylar yükselmiş

Yüzlerinde aylar parlamış¹¹⁵

İbrâhîm el-Antâkî el-Halebî el-Hammâmî (ö. 926/1520)

Memlûkler döneminde müzik ve şiirle ilgilenmiş bir halk şairidir. Şiirlerinde fasih Arapça yerine avam dilini kullanmayı tercih etmiştir.

Tam künyesi, İbrâhîm el-Antâkî el-Halebî el-Hammâmî şeklindedir. Halep'te doğduğu ve burada vefat ettiği söylenmektedir. Daha çok Usta İbrâhîm el-Hammâmî mahlası ile meşhur olan el-Antâkî'nin müzik ve şiirle ilgili birçok eserinin olduğundan bahsedilmiştir. Ammice yazmış olduğu öne sürülen *Burhânü'l-burhân* isimli divanı ile aynı tarzda yazdığı ve bestelediği şiirleri günümüze kadar ulaşmamıştır.¹¹⁶ Ancak bazı kaynaklarda şiirlerinden örnekler nakledilmiştir. Aşağıdaki kıta ona nispet edilmiştir:

Reşa (Ceylan), bütün güzelliğin kendisinde var olan kişidir

Bir bakışı var ki şafağın doğuşunu aşan

Onun güzelliğini tarif edenler buna hayret ettiler

Ve dediler ki onun güzelliğini anlatmaktan aciz kaldık.

¹¹⁴ Ziriklî, *el-A'lâm*, 3/241.

¹¹⁵ İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, 10/158.

¹¹⁶ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn*, 1/26; Ziriklî, *el-A'lâm*, 1/33.

*Onlara dedim ki doğru olan da budur
Karada ve denizde de bu haber böyle yayılmıştır
Onun görüntüsü zaman aynasına yansınca
Yüzü dolunayın görüntüsünden daha parlak göründü¹¹⁷*

İbrâhîm el-Antâkî, 926/1520 tarihinde Ramazan Bayramının gecesinde Halep'te vefat etmiştir.¹¹⁸

Ebü'l-Hasan el-Bekrî es-Siddîkî (ö. 952/1545)

Tam künyesi, Ebü'l-Hasan Tâcü'l-ârifîn Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahmân es-Siddîkî'dir. Mısırlı mutasavvif-şair, tefsir, hadis ve fıkıh âlimidir. 898/1493'de Kahire'de doğmuş, Hz. Ebû Bekir'in soyundan geldiği için el-Bekrî nisbesiyle meşhur olmuştur. el-Bekrî, dönemin önemli bir şairi olduğu gibi tefsir, hadis, fıkıh konusunda da söz sahibi olmuş bir Şafii mezhebi alimidir. Hayatı boyunca bir senesini Mekke'de bir senesini de Mısır'da geçirmeye gayret göstermiştir. Mısır ulemasından sedyede hac ve tavaf yapan ilk kişi olduğu kaydedilmiştir. Aynı zamanda Şazeliye tarikatına mensup bir tasavvuf şeyhi olan el-Bekrî'nin, farklı alanlarda kırk civarında eser kaleme aldığı iddia edilmekle birlikte ancak bunun bir veya birkaçı günümüze ulaşabilmiştir.¹¹⁹ Tasavvufi aşk ve tevhide dair yazdığı beş bin beyitlik *Tâîye*'sini yanlış anlaşılmalara sebep olur endişesiyle imha ettiği rivayet edilmiştir.¹²⁰ Bunun dışında Mekke'nin fethine dair yazdığı *ed-Dürretü'l-mükellele fî fethi Mekketi'l-mübeccele* isimli eserinin de manzum olduğu kaydedilmektedir.¹²¹ Günümüze ulaşmış en önemli eseri *et-Tefsîrü'l-Bekrî* diye meşhur olan ve *Teshîlü's-sebîl fî fehmi me'âni't-tenzîl* veya *el-Vâdihu'l-vecîz fî tefsîri'l-Kur'an'il-Azîz* adlı kitabıdır.¹²² *Şerhu'l-Minhâc*, *Şerhu'l-'Ubâb*, *Şerhu'r-Ravz*, *Tuhfetü Vâhibi'l-mevâhib fî beyânâti'l-mekâmâti ve'l-merâtib*, *Ikdü'l-cevâhiri'l-beriyye*, *İrşâdü'z-zâirîn* vb. gibi birçok eserinden bahsedilmektedir.¹²³ Ancak bunların önemli bir kısmının kendisine ait olmadığı benzer isimli başka müelliflere ait olduğu da kaydedilmektedir.¹²⁴

SONUÇ

Memlükler dönemi, İslâmî ilimler açısından olduğu gibi şiir ve edebiyat için de verimli bir ortam olmuştur. Miladi 1250-1517 yılları arasında İslam coğrafyasının önemli merkezlerinde hüküm süren Memlükler döneminde birçok ilim adamı ve şair yetişmiştir. Üç asra yakın devam eden Memlükler idaresi, on dört asrı aşkın İslam kültür mirasının gelişimi açısından en önemli tarihi dönüm noktalarından birini teşkil etmiştir. Bu dönemde, genel itibarıyla İslâmî ilimlerin tamamında önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Aynı şekilde İslam bilim ve sanat tarihinin en parlak

¹¹⁷ el-Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, 1/111; <https://poetsgate.com/poet.php?pt=3377>-Erişim tarihi: 12,052022.

¹¹⁸ el-Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, 1/111.

¹¹⁹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/57; İrfan Gündüz, "Bekrî, Ebü'l-Hasan es-Siddîkî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/366.

¹²⁰ Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, 1/266.

¹²¹ Ziriklî, *el-A'lâm*, 7/57.

¹²² Hacı Halife, *Keşfu'z-zunûn*, 2/1996.

¹²³ İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, 10/419-420.

¹²⁴ İrfan Gündüz, "Bekrî, Ebü'l-Hasan es-Siddîkî", 5/366.

dönemlerinden birisi olmuştur. Dil, şiir ve edebiyat gibi alanlarında pek çok önemli eser Memlûkler döneminde İslam kültür mirasına kazandırılmıştır. Özellikle bu dönem, şiir ve edebiyat alanlarında eser yazma çalışmalarının en yoğun olduğu dönemlerden biri olmuştur. Bu dönem, Arap dilinde edebi sanatların ve şiir türlerinin yüksek seviyelere ulaştığı, medih, gazel, hiciv, tenkit ve hamaset şiirlerinin çeşitlerinin bütün zenginlikleriyle kullanıldığı ve şairlerin sultanları olarak kabul edilen birçok ustanın yetiştiği bir dönem olmuştur.

Başta *Kaşîdetü'l-bürde* olarak meşhur olan *el-Kevâkibü'd-dürriye fî medhi hayri'l-beriyye* isimli eserin yazarı Mısırlı sûfi ve şair Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî olmak üzere İslam tarihinin en velut şairi Sirâcüddîn el-Verrâk, Arap dilinin en meşhur âlimlerinden şair Bahâüddîn b. en-Nehhâs, İbn Nübâte el-Mısırî, Safiyyüddîn el-Hillî, Bürhanüddîn el-Kîrâtî, İbn Hicce el-Hamevî ve şaire mutasavvife Âişe el-Bâûniyye bu dönemin meşhur şairlerindedir. Her biri kendi döneminde otorite sahibi olduğu gibi arkalarından da birçok değerli edebi eserler bırakmışlardır. Daha önce birkaçı hakkında biyografi çalışması yapılan bu şairlerin her biri kendi başına bir araştırma konusudur.

KAYNAKÇA

- Aybakan, Bilal. "İbnü'l-Vekîl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/237-238. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Dâvûdhân, Fevziyye Abbâs. *es-Sûretü'l-edebiyeye fî funûni's-şî'r fî'l-asri'l-Memlûkî*. Medine: Câmiatu Ümm'l-Kurâ, 1409/1989.
- Bağdatlı İsmail Paşa. *Hediyyetü'l-ârifîn esmâ'ü'l-mü'ellifîn ve âssârü'l-musannifîn*. İstanbul: 1955.
- Bâşâ, Ömer Musa. *Târîhu'l-edebi'l-Arâbî (el-Asri'l-Memlûkî)*. b.y. Dâru'l-Fikri'l-Muâsır, 2004.
- el-Belevî, Ebü'l-Bekâ Alemüddîn Hâlid b. İsa b. Ahmed (ö. 780/1378). *Tâcu'l-mefrik. eş-Şâmile*.
- Değirmençay, Veyis. "Sultan Veled), *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/521-522. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- el-Eyyûbî, Yasin. *Âfâku's-şî'r fî'l-asri'l-Memlûkî*. Lübnan: Cerrus Pres, 1415/1995.
- Gündüz, İrfan. "Bekrî, Ebü'l-Hasan es-Sıddîkî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5/366. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Heyet. *Hızânetü't-turâs-Fehresü Mahtûtât*. b.y. Merkezü Melîk Faysal, Heyet. *Mûcezu Dâireti'l-mârifî'l-İslâmiyye*. b.y. Merkezü's-Şârika, 1998.
- el-Hillî, Ebü'l-Mehâsin (Ebü'l-Fazl, Ebü'l-Berekât) Safiyyüddîn Abdülazîz b. Serâyâ b. Alî el-Hillî et-Tâî (ö. 749/1348). *Dîvânu Safiyyüddîn el-Hillî*. Thk. Kerem el-Büstânî. Beyrut: Dâru Sâdir, ts.
- İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf el-Cezerî (ö. 833/1429). *Gâyetü'n-Nihâye fî tabakâti'l-kurrâ'*. Nşr. Gotthelf Bergstraesser. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1351/1932.

- İbnü'l-Gazzî, Şemsüddîn Ebü'l-Meâlî Muhammed b. Abdurrahmân b. el-Gazzî, (ö. 1167/1753). *Dîvânu'l-İslâm*. Thk. Seyyid Kesrevî Hasan. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî (ö. 852/1449). *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yânî's-sâmine*. Haydarabad: Meclisu Dâireti'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1972.
- İbn Hicce el-Hamevî. Ebü'l-Mehâsin Takıyyüddîn Ebû Bekr b. Alî b. Abdillâh. (ö. 837/1434), *Hizânetü'l-edeb ve gâyetü'l-ereb*. Thk. Usâm Şakyû. Beyrut: Dâru'l-Hilâl, 2004.
- İbn Fazlullah el-Ömerî. Şihâbüddîn (Ebü'l-Abbâs) Ahmed b. Yahya (ö. 749/1349). *Mesâlikü'l-ebâr fi memâlikü'l-emsâr*. Abu Dabi: el-Mecmau's-Sekâfi, 1423/2002.
- İbnü'l-İmâd, Ebü'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed es-Sâlihî el-Hanbelî İbnü'l-İmâd. *Şezerâtü'z-zeheb fi ahbâri men zeheb*. thk. Mahmud el-Arnâvut. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1406/1986.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbüddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî (ö. 774/1373). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. b.y. Dâru'l-Fikr, 1986.
- İbn Melîk el-Hamâvî, Ali b. Muhammed b. Ali b. Abdullah Alaeddin b. Melîk el-Hamâvî ed-Dımaşkî el-Fekkaî el-Hanefî. *Dîvânu'n-nefehâtî'l-edebîyye mine'z-zehrâtî'l-Hamevyye*, Thk. İsrâ Ahmed Fevzi. Halep: 2008.
- İbn Tağrîberdî, Ebü'l-Mehâsin Cemâlüddîn Yûsuf b. Tağrîberdî el-Atâbekî el-Yeşbugavî ez-Zâhirî (ö. 874/1470). *en-Nücümü'z-zâhire fi mülûki Mışır ve'l-Kâhire*. Mısır: Dâru'l-Kütüb, ts.
- el-Menhelü's-sâfi ve'l-müstevfi ba'de'l-Vâfi*. b.y. el-Hey'etü'l-Mısriyye, ts.
- İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî (ö. 728/1328). *Mecmû'u'l-fetâvî*. Thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım. Medine: Mecmeu'l-Melik Fehd, 1416/1995.
- Karaarslan, Nasuhi Ünal. "İbn Hicce". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/65-66. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Kâtip Çelebi. *Keşfu'z-zunûn an esmâi'l-kütübî ve'l-fünûn*. Bağdat: Mektebetü'l-Müsennâ, 1941.
- Kaya, Mahmut. "Bûsîrî Muhammed b. Saîd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6/468-470. İstanbul: TDV yayınları, 1992.
- Kılıç, Hulusi. "İbşîhî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/376-377. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Kılıçlı, Mustafa. "el-Hillî, Safiyyüddin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18/41-44. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- el-Kütübî, Ebû Abdillâh Salâhüddîn Muhammed b. Şâkir b. Ahmed el-Kütübî ed-Dârânî ed-Dımaşkî (ö. 764/1363). *Fevâtü'l-vefeyât*, Thk. İhsan Abbâs. Beyrut: Dâru Sâdır, 1974.
- el-Makrîzî, Ebû Muhammed (Ebü'l-Abbâs) Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed (ö. 845/1442). *el-Mukaffâ'l-kebîr*. Thk. Muhammed el-Ya'lâvî. İkinci Basım. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2006.

- el-Mekkî, Muhammed b. Abdullah b. Hamid en-Necdî (ö. 1295/1878). *es-Sühübü'l-vâbile alâ derâihî'l-Henâbile*. Thk. Bekr b. Abdullah ve Abdurrahman b. Süleyman. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996.
- el-Mevsilî, Kemâlüddîn Ebü'l-Berekât el-Mübârek b. eş-Şiâr (ö. 654/1256). *Ukûdü'l-cümân fî şuarâi âze'z-zemân*. Thk Kâmil Süleyman. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005.
- Necmeddin el-Gazzî, Ebü'l-Mekârim (Ebü's-Suûd, Ebü'l-Mehâsin) Necmüddîn Muhammed b. Muhammed el-Âmirî el-Gazzî ed-Dımaşkî (ö. 1061/1651). *el-Kevâkibü's-sâ'ire bi-menâkıbi a'yânî'l-mi'eti'l-âşire*. Thk. Halil el-Mansûr. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997.
- en-Nuaymî, Ebü'l-Mefâhir Muhyiddîn Abdülkâdir b. Muhammed b. Ömer en-Nuaymî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî (ö. 927/1521). *ed-Dâris fî târîhi'l-medâris*. Thk. İbrahim Şemsüddin. b.y. Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.
- Özaydın, Abdülkerim. "Aynicâlût". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 4/275-276. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Özaydın, Abdülkerim. "Hamdullah el-Müstevfî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15/454-455. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Özel, Ahmet. "Bâûniyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5/212-213. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- es-Sâbûnî, Ahmed İbrahim. *Târîhu Hamâ*. Kahire: Müessesetü Hindâvî, 2014.
- es-Safedî, Ebü's-Safâ (Ebû Saîd) Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn Aybeg b. Abdillâh (ö. 764/1363). *el-Vâfi bi'l-vefeyât*. Thk. Ahmed el-Arnâvut ve Türkî Mustafa. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâs, 1420/2000.
- A'yânü'l-aşr ve a'vânü'n-naşr*. Thk. Ali Ebû Zeyd ve diğerleri. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsır, 1998.
- Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân b. Muhammed es-Sehâvî (ö. 902/1497). *ed-Dav'ül-lâmi' li-ehli'l-karni't-tâsi'*. Beyrut: Mektebetü'l-Hayât, ts.
- es-Sekkâf, Ulvî b. Abdülkadir. *Kırâe fî Bürdeti'l-Bûsîrî ve şî'rih*. eş-Şâmîle. 1428.
- es-Seyyid, Fuâd Sâlih. *Mu'cemu'l-lezîne nûsibû ilâ ümmehâtihim*. Beyrut: Şirketü'l-Âlemiyye, 1996.
- es-Sübkî, Ebû Nasr Tâcüddîn Abdülvehhâb b. Alî b. Abdilkâfi (ö. 771/1370), *Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-kübrâ*. Thk. Mahmûd Muhammed et-Tanahî. Dâru Hecer, 1413.
- es-Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, eş-Şâfiî. *Buğyetü'l-vu'ât fî tabakâti'l-lugaviyyîn ve'n-nühât*. Thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim. Saydâ: el-Mektebtü'l-Asriyye, ts.
- Hüsnu'l-muhâdara*. Thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim. Mısır: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1387/1967.
- Nazmü'l-ikyân fî a'yânî'l-a'yân*. Thk. Philip Hitti. Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ts.
- eş-Şâbu'z-Zarîf, İbnü'l-Afif Şemsüddîn Muhammed b. Süleyman b. Ali b. Abdullah et-Tilimsânî. *Divânu's-Şabu'z-Zarîf*. Thk. Şâkir Hâdî. Necef: Matbaatu'n-Necef, 1967.
- Şebber, Cevâd. *Edebü't-tâf*. Beyrut: Dâru'l-Murtezâ, 1988.

- Tantâvî, Muhammed. *Neş'etü'n-naḥv ve târîḥu eşheru'n-nuḥât*. Thk. Ebû Muhammed Abdurrahman. b.y. Mektebetü İhyâi't-Turâsi'l-İslâmî, 2005.
- Tural, Hüseyin. "İbn Nübâte el-Mısırî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/233-234. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- <https://www.shatharat.net/vb/showthread.php?t=9862> (Erişim: 06/05/2022).
- https://ar.wikipedia.org/wiki/أبو_الحسين_ابن_الجزار (Erişim: 07/05/2022).
- https://web.archive.org/web/20150511223557/http://www.al-shia.org/html/ara/books/lib-rejal/mashaher_shoaara2/321.htm. erişim: 09.06.2022.
- https://ar.wikipedia.org/wiki/ابن_سودون (Erişim tarihi: 20/05/2022).
- <https://poetsgate.com/poet.php?pt=3377>-Erişim tarihi: 12,052022.
- Yusuf b. İlyân b. Musa Serkîs. *Mu'cemu Matbûâti'l-Arabiyye*. Mısır: Matbaatu Serkîs, 1928.
- Zehebî. Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî, ez-Zehebî (ö. 748/1348). *el-İber fî ḥaberi men ḡaber*. Thk. Ebû Hâcer Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Kütüb'l-İlmiyye, ts.
- Ziriklî, Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî ed-Dımaşkî (öl. 1893-1976). *el-A'lâm*. 15. Basım. Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002.